Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
prednesené 11. júla 2019[1]

Spojené veci C-355/18 až C-357/18 a C-479/18

Barbara Rust-Hackner (C-355/18)
Christian Gmoser (C-356/18)
Bettina Plackner (C-357/18)
proti
Nürnberger Versicherung Aktiengesellschaft Österreich
[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Landesgericht Salzburg (Krajinský súd Salzburg, Rakúsko)]
a
KL,
LK,
MJ,
NI
proti
UNIQA Österreich Versicherungen,
Allianz Elementar Lebensversicherungs-Aktiengesellschaft,
DONAU Versicherung AG Vienna Insurance Group (C-479/18)

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Bezirksgerichts für Handelssachen Wien (Okresný súd pre obchodnoprávne spory Viedeň, Rakúsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Priame poistenie (životné poistenie) – Smernice 90/619/EHS, 92/96/EHS, 2002/83/ES a 2009/138/ES – Právo na odstúpenie od zmluvy – Opomenuté alebo nesprávne poučenie o podmienkach pre uplatnenie tohto práva – Zánik práva na odstúpenie od zmluvy – Právne účinky odstúpenia“

I. Úvod

1. Za akých okolností a v akej lehote môže poistník odstúpiť od zmluvy o životnom poistení z dôvodu, že nebol o práve na odstúpenie od zmluvy poučený vôbec alebo len nesprávne?

2. Podľa relevantných ustanovení smerníc o poistení má poistník právo odstúpiť od zmluvy o životnom poistení v rámci krátkej lehoty od jej uzavretia. Poisťovateľ je v tomto ohľade povinný zabezpečiť pred uzavretím zmluvy primerané poučenie o tomto práve.

1 Jazyk konania: nemčina.

3. V prejednávaných veciach, ktoré sa týkajú štyroch návrhov na začatie prejudiciálneho konania predložených dvomi rakúskymi súdmi, má Súdny dvor v zásade objasniť, kedy nesprávne poučenie neplní svoj účel rovnako ako opomenuté poučenie. V takýchto prípadoch sa Súdnemu dvoru predkladá tiež žiadosť o objasnenie otázky, v akej lehote si poistník môže zachovať svoje právo na odstúpenie od zmluvy. Ak by bolo mimoriadne oneskorené odstúpenie od zmluvy podľa práva Únie prípustné alebo dokonca povinné, pýtajú sa vnútroštátne súdy nakoniec na požiadavky, vyplývajúce z práva Únie, kladené na formu právnych účinkov vyhlásenia o odstúpení od zmluvy.

II. Právny rámec

A. Právo Únie

4. Vzhľadom na to, že sporné zmluvy o životnom poistení boli v konaniach vo veciach samých uzavreté v rôznych časových okamihoch, je potrebné uplatniť a vyložiť ustanovenia rôznych smerníc: kým prejudiciálne otázky vo veciach C-355/18, C-356/18 a C-357/18, ako aj druhá prejudiciálna otázka vo veci C-479/18 sa posudzujú podľa ustanovení druhej[2] a tretej[3] smernice o životnom poistení[4], posúdenie ostatných prejudiciálnych otázok vo veci C-479/18 sa na rozdiel od toho spravuje aj neskoršími smernicami 2002/83[5] a 2009/138[6]. Vzhľadom na zhodný obsah jednotlivých ustanovení smerníc, ktoré sa majú vyložiť, však v tomto ohľade nevznikajú nijaké rozdiely.

5. Článok 15 ods. 1 druhej smernice o životnom poistení znel:

„Každý členský štát stanoví, že poistník, ktorý uzatvoril individuálnu zmluvu o životnom poistení, má lehotu od 14 do 30 dní od času, keď bol informovaný o tom, že zmluva bola uzatvorená, v rámci ktorej môže odstúpiť od zmluvy.

Oznámenie poistníka o odstúpení od zmluvy ho oslobodzuje od akýchkoľvek budúcich povinností vznikajúcich zo zmluvy.

Ostatné právne účinky a podmienky odstúpenia od zmluvy vyplynú z rozhodného práva pre zmluvu…, najmä pokiaľ ide o podrobnosti o informovaní poistníka, že zmluva bola uzatvorená.“ [*neoficiálny preklad*]

Článok 35 ods. 1 smernice 2002/83 a článok 186 ods. 1 smernice Solventnosť II zodpovedajú tomuto ustanoveniu v najširšom rozsahu.

2 Druhá smernica Rady 90/619/EHS z 8. novembra 1990 o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení týkajúcich sa životného poistenia, ktorou sa stanovujú opatrenia na uľahčenie účinného výkonu slobodného poskytovania služieb a ktorou sa mení a dopĺňa smernica 79/267/EHS [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 330, 1990, s. 50), zmenená smernicou Rady 92/96/EHS z 10. novembra 1992 o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení týkajúcich sa priameho poistenia (životného poistenia), ktorou sa menia a dopĺňajú smernice 79/267/EHS a 90/619/EHS [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 360, 1992, s. 1).

3 Tretia smernica Rady 92/96/EHS z 10. novembra 1992 o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení týkajúcich sa priameho poistenia (životného poistenia), ktorou sa menia a dopĺňajú smernice 79/267/EHS a 90/619/EHS [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 360, 1992, s. 1) (ďalej len „tretia smernica o životnom poistení“).

4 V rozsahu, v akom sa v ďalšom texte zohľadňujú ustanovenia smernice 90/619 v znení zmenenom smernicou 92/96 sa tieto ustanovenia označujú ako ustanovenia „druhej smernice o životnom poistení“.

5 Smernica 2002/83/ES Európskeho parlamentu a Rady z 5. novembra 2002 o životnom poistení (Ú. v ES L 345, 2002, s. 1; Mim. vyd. 06/006, s. 3).

6 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/138/ES z 25. novembra 2009 o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia (Solventnosť II) (Ú. v. EÚ L 335, 2009, s. 1) (ďalej len „smernica Solventnosť II“). V rozsahu, v akom sa ďalej neprihliada na rozdiely medzi druhou smernicou o životnom poistení, treťou smernicou o životnom poistení, smernicou 2002/83 a smernicou Solventnosť II, označujú sa tieto smernice spoločne ako „smernice o poistení“.

6. Článok 31 ods. 1 a 4 tretej smernice o životnom poistení stanovoval:

„1. Pred uzavretím poistnej zmluvy sa poistníkovi oznámia minimálne informácie uvedené v prílohe II písm. A.

…

4. Podrobné pravidlá na uplatňovanie tohto článku a prílohy II stanoví členský štát záväzku.“ [*neoficiálny preklad*]

Článok 36 ods. 1 smernice 2002/83 a článok 185 smernice Solventnosť II obsahujú analogickú právnu úpravu.

7. V prílohe II („Informácie pre poistníkov“) k tretej smernici o životnom poistení sa v písmene A uvádzal zoznam informácií, ktoré sa museli poistníkovi poskytnúť pred uzatvorením zmluvy.[7] Podľa druhej vety tejto prílohy sa tieto [predkladané] informácie poskytujú jasne a presne, písomne, v úradnom jazyku členského štátu záväzku“[8]. K týmto informáciám patria podľa písm. A bodu a.13 „podmienky uplatnenia práva na odstúpenie od zmluvy“[9]. [*neoficiálny preklad*]

B. Vnútroštátne právo

8. § 165a rakúskeho Versicherungsvertragsgesetz (zákon o poistných zmluvách, ďalej len „VersVG“) v znení relevantnom pre prejednávané veci C-356/18 a C-357/18, ako aj v prejednávaných veciach A a B v konaní C-479/18[10] znel:

„1. Poistník má v lehote dvoch týždňov od uzavretia zmluvy právo od tejto zmluvy odstúpiť. Ak poisťovateľ poskytol predbežné poistné krytie, patrí mu poistné zodpovedajúce dobe poistenia.

2. Ak poisťovateľ nesplnil svoju povinnosť oznámiť svoju adresu (§ 9a ods. I bod I VAG), lehota na odstúpenie od zmluvy podľa odseku 1 začne plynúť najskôr v odvtedy, ako sa poistník túto adresu dozvie.

3. Predchádzajúce odseky neplatia pre skupinové poistné zmluvy a pre zmluvy, uzavreté na dobu kratšiu ako šiestich mesiacov.“

9. V § 165a VersVG[11] v znení relevantnom pre konanie vo veci C-355/18, ako aj pre konanie C vo veci C-479/18 sa lehota upravená v prvom odseku predĺžila na 30 dní. Ustanovenie §165a VersVG v znení relevantnom pre konanie D vo veci C-479/18 zahŕňa nový odsek 2a[12] ktorý znie:

„2a. Ak je poistníkom spotrebiteľ (§ 1 ods. 1 bod 2 KSchG), lehota na odstúpenie od zmluvy podľa odsekov 1 a 2 začína plynúť až vtedy, keď bol poistník pouený o tomto práve na odstúpenie od zmluvy.“

7 Pozri aj prílohu III písm. A smernice 2002/83 a článok 185 smernice Solventnosť II.

8 Pozri aj prílohu III písm. A smernice 2002/83 a článok 185 ods. 6 smernice Solventnosť II.

9 Pozri aj prílohu III písm. A bod. 13 smernice 2002/83 a článok 185 ods. 3 písm. j) smernice Solventnosť II.

10 BGBl. I č. 6/1997.

11 BGBl. I č. 95/2006.

12 BGBl. I č. 34/2012.

10. § 9a ods. 1 rakúskeho Versicherungsaufsichtsgesetz (zákon o dohľade nad poistením, ďalej len „VAG“) v zneniach relevantných pre konania vo veciach samých (BGBl. č. 447/1996 a BGBl. I č. 34/2015) v príslušnej časti stanovoval:

„1. Pri uzavretí poistnej zmluvy týkajúcej sa rizika nachádzajúceho sa v tuzemsku musí byť poistník predtým, ako prejaví vôľu uzavrieť zmluvu, písomne informovaný o

…

(6) okolnostiach, v prípade ktorých je poistník oprávnený odvolať svoj súhlas s uzatvorením zmluvy o poistení alebo od tejto zmluvy odstúpiť.“

III. Skutkový stav a spory vo veciach samých

11. Všetky spory vo veciach samých sa týkajú nárokov fyzických osôb na vrátenie zaplatených príspevkov poistného vrátane kapitálových úrokov, ktoré si uplatňujú ako poistníci voči dotknutým poskytovateľom životného poistenia. Tieto pohľadávky vyplývajú z vyhlásení o odstúpení od zmluvy, ktoré poistníci predložili dlho po uzavretí zmluvy, časť z nich dokonca až po vypovedaní dotknutej zmluvy (tzv. oneskorené odstúpenie).

12. Žalobcovia vo veciach samých sa na účely odôvodnenia svojich návrhov v zásade odvolávajú na tú skutočnosť, že ich dotknutí poisťovatelia nepoučili vôbec (konanie B vo veci C-479/18) alebo v každom prípade nesprávne o ich práve na odstúpenie od zmluvy. Nesprávnosť poučenia vyplýva z tej skutočnosti, že účinnosť tohto poučenia o odstúpení od zmluvy je podmienená požiadavkou písomnej formy, kým podľa vnútroštátneho práva postačuje vyhlásenie v akejkoľvek podobe. Poistníci boli takýmto spôsobom obmedzení pri uplatňovaní svojho práva na odstúpenie od zmluvy zaručeného právom Únie, a preto lehota na odstúpenie od zmluvy nezačala plynúť.

13. Žalujúci poistníci a žalovaní poisťovatelia vo veciach samých sa nezhodujú v otázke, či právo na odstúpenie od zmluvy už v čase jeho vykonania zaniklo. Okrem toho nie je jasné, či sa platobné nároky poistníka obmedzujú na príslušnú odkupnú hodnotu v čase zrušenia zmluvy, alebo či vzniká povinnosť vrátiť všetky poskytnuté plnenia podľa zásad vydania bezdôvodného obohatenia.

14. Vo veciach C-355/18 až C-357/18 odôvodňujú poistníci svoje nároky v zásade tým, že mali právo na oneskorené odstúpenie od zmluvy, pretože boli nesprávne poučení o forme vyhlásenia o odstúpení. Prvostupňový súd najskôr návrhom poistníkov vyhovel, pričom Landesgericht Salzburg (Krajinský súd Salzburg, Rakúsko) ako odvolací súd teraz považuje za potrebné požiadať Súdny dvor o výklad relevantných ustanovení smerníc o poistení, pretože má pochybnosti o tom, do akej miery sa má poučenie považovať za „nesprávne“, ak poistníka neuvádza do omylu v súvislosti s jeho právom na odstúpenie od zmluvy.

15. Vo veciach C-355/18 a C-356/18 došlo k vyhláseniu o odstúpení od zmluvy až po tom, čo táto zmluva zanikla výpoveďou, resp. odkúpením. Naopak, vo veci C-357/18 sporná zmluva o životnom poistení v čase vyhlásenia o odstúpení ešte nezanikla jej vypovedaním.

16. Predloženiu návrhu na začatie prejudiciálneho konania vo veci C-479/18 predchádzali štyri konania, označované Bezirksgericht für Handelssachen Wien (Okresný súd pre obchodnoprávne spory Viedeň, Rakúsko) ako konania A až D, ktoré sa vedú o podobných žalobách poistníkov o zrušenie zmlúv o životnom poistení namierených proti príslušným poistiteľom. Títo poistníci oznámili až dlhú dobu po uzavretí zmluvy, že od nej odstupujú, pretože neboli poučení správne, resp. vôbec o svojom práve na odstúpenie od zmluvy. V konaní B poistník vyhlásil, že odstupuje od zmluvy z dôvodu, že bol správne poučený až po vypovedaní zmluvy a následnom vyplatení odkupnej hodnoty.

IV. Návrh na začatie prejudiciálneho konania a konanie na Súdnom dvore

17. Vo veciach C-355/18 a C-356/18 Landesgericht Salzburg (Krajinský súd Salzburg) Súdnemu dvoru predložil návrh na začatie prejudiciálneho konania o týchto otázkach:

1. Má sa článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS (druhá smernica o životnom poistení), zmenenej smernicou 92/96/EHS (tretia smernica o životnom poistení) v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS vykladať v tom zmysle, že oznámenie o možnosti odstúpenia od zmluvy musí obsahovať aj informáciu o tom, že odstúpenie si nevyžaduje osobitnú formu?

2. Môže sa odstúpenie od zmluvy z dôvodu nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy vyhlásiť aj po zrušení zmluvy o životnom poistení v dôsledku výpovede (a odkúpenia) poistníkom?

18. Vo veci C-357/18 predložil Landesgericht Salzburg (Krajinský súd Salzburg) Súdnemu dvoru návrh na začatie prejudiciálneho konania len o prvej z týchto dvoch otázok.

19. Uznesením predsedu Súdneho dvora z 22. júna 2018 boli veci C-355/18, C-356/18 a C-357/18 spojené na spoločné konanie na účely písomnej časti konania, ústnej časti konania a rozsudku.

20. Vo veci C-479/18 Bezirksgericht für Handelssachen Wien (Okresný súd pre obchodnoprávne spory Viedeň) prerušil konanie a Súdnemu dvoru predložil tieto otázky:

1. Majú sa článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS, resp. článok 35 ods. 1 v spojení s článkom 36 ods. 1 smernice 2002/83/ES, resp. článok 185 ods. 1 v spojení s článkom 186 ods. 1 smernice 2009/138/ES vykladať v tom zmysle, že – v prípade neexistencie vnútroštátnej právnej úpravy o účinkoch nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy pred jej uzavretím – lehota na výkon práva na odstúpenie od zmluvy nezačne plynúť, ak poisťovňa v poučení uvedie, že odstúpenie od zmluvy musí mať písomnú formu, hoci podľa vnútroštátneho práva nie je pre odstúpenie od zmluvy predpísaná žiadna forma?

2. Pre prípad, že odpoveď na prvú otázku bude kladná:

Má sa článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej v prípade opomenutého alebo nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie zmluvy pred jej uzavretím začína lehota na výkon práva na odstúpenie od zmluvy plynúť odvtedy, ako sa poistník – bez ohľadu na to, akým spôsobom – o svojom práve na odstúpenie od zmluvy dozvedel?

3. Má sa článok 35 ods. 1 v spojení s článkom 36 ods. 1 smernice 2002/83/ES vykladať v tom zmysle, že – v prípade neexistencie vnútroštátnej právnej úpravy o účinkoch opomenutého alebo nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy pred jej uzavretím – právo poistníka na odstúpenie od zmluvy zanikne najneskôr po tom, čo mu na základe jeho vypovedania zmluvy bola vyplatená odkupná hodnota, a tým si zmluvné strany úplne splnili povinnosti vyplývajúce zo zmluvy?

4. Pre prípad, že odpoveď na prvú otázku bude kladná a/alebo odpoveď na tretiu otázku bude záporná:

Majú sa článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS, resp. článok 35 ods. 1 smernice 2002/83/ES, resp. článok 186 ods. 1 smernice 2009/138/ES vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej sa poistníkovi v prípade uplatnenia jeho práva na odstúpenie od zmluvy má vyplatiť odkupná hodnota (časová hodnota poistenia vypočítaná podľa uznaných pravidiel poisťovacej matematiky)?

5. Pre prípad, že sa treba zaoberať štvrtou otázkou a odpoveď na ňu by bola kladná:

Majú sa článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS, resp. článok 35 ods. 1 smernice 2002/83/ES, resp. článok 186 ods. 1 smernice 2009/138/ES vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej je v prípade uplatnenia práva na odstúpenie od zmluvy možné z dôvodu premlčania obmedziť nárok na paušálne úročenie vráteného poistného na tú jeho časť, ktorá zahŕňa obdobie posledných troch rokov pred podaním žaloby?

21. Rozhodnutím Súdneho dvora z 26. februára 2019 bola vec C-479/18 a spojené veci C-355/18, C-356/18 a C-357/18 spojené na účely spoločného pojednávania a vyhlásenia spoločného rozsudku.

22. V prejudiciálnych konaniach vedených pred Súdnym dvorom predložili svoje písomné pripomienky účastníci konaní vo veciach samých, Rakúska republika, Česká republika, Taliansko a Európska komisia. Títo účastníci konania, okrem žalobcu v konaní C vo veci C-479/18, Talianska a Českej republiky, boli zastúpení aj na pojednávaní 11. apríla 2019.

V. O právomoci Súdneho dvora a o prípustnosti prejudiciálnych otázok (veci C-355/18, C-356/18 a C-357/18)

A. O právomoci Súdneho dvora

23. Vzhľadom na to, že posúdenie poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy sa v zásade riadi vnútroštátnym právom, žalujúci poistníci vo veciach C-355/18, C-356/18 a C-357/18 spochybňujú právomoc Súdneho dvora odpovedať na prejudiciálne otázky.

24. Posúdenie riadnej povahy poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy v jednotlivom prípade sa má skutočne v prvom rade posudzovať podľa príslušných ustanovení vnútroštátneho práva.[13] Tento záver vyplýva predovšetkým z toho, že členské štáty podľa článku 31 ods. 4 tretej smernice o životnom poistení, článku 36 ods. 4 smernice 2002/83 resp. článku 185 ods. 8 smernice Solventnosť II stanovia podrobné pravidlá týkajúce sa poučenia v zmysle ustanovení práva Únie. Poučenie sa okrem iného týka „podmienok uplatnenia práva na odstúpenie od zmluvy“, ktoré v zmysle článku 15 ods. 1 tretieho pododseku druhej smernice o životnom poistení, článku 35 ods. 1 tretieho pododseku smernice 2002/83, resp. článku 186 ods. 1 tretieho pododseku smernice Solventnosť II, taktiež prináleží upraviť členským štátom.

25. Z toho vyplýva, že v prejednávanej veci prináleží predovšetkým vnútroštátnym súdom, aby rozhodli, či vnútroštátne právo bráni tomu, aby sa v rámci poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy uvádzalo, že účinnosť vyhlásenia o odstúpení od zmluvy si vyžaduje dodržanie určitej formy.

26. Členské štáty sú však pri vydávaní takýchto vykonávacích predpisov povinné zabezpečiť, „aby bol zaručený potrebný účinok [smerníc o poistení] pri zohľadnení ich cieľa“[14]. V tomto ohľade Súdnemu dvoru prináleží, aby preskúmal, či boli dodržané všeobecné obmedzenia takejto legislatívnej právomoci členských štátov.

27. Vnútroštátny súd sa vo veciach C-355/18, C-356/18 a C-357/18 napokon tiež snaží zistiť, aké požiadavky možno vyvodiť z ustanovení smernice o forme vyhlásenia o odstúpení od zmluvy a súvisiacom poučení.

13 Pozri už rozsudok z 19. decembra 2013, Endress (C-209/12, EU:C:2013:864, bod 20), v ktorom Súdny dvor s ohľadom na opis skutkového stavu vnútroštátnym súdom objasnil, že je povinný uplatniť domnienku, v zmysle ktorej dotknutý poistník nebol vôbec alebo prinajmenšom dostatočne poučený.

14 Rozsudok z 19. decembra 2013, Endress (C-209/12, EU:C:2013:864, bod 23).

28. Nevznikajú teda nijaké pochybnosti o tom, že Súdny dvor má právomoc odpovedať na prejudiciálne otázky predložené vo veciach C-355/18, C-356/18 a C-357/18.

B. O dostatočnom opise právneho rámca

29. Poistníci okrem toho namietajú, že v rámci návrhov na začatie prejudiciálneho konania predložených vo veciach C-355/18, C-356/18 a C-357/18 neboli dostatočne opísané relevantné ustanovenia vnútroštátneho práva, a preto požadujú odmietnutie týchto návrhov z dôvodu neprípustnosti.

30. Toto tvrdenie žalujúcich poistníkov nevyznieva presvedčivo najmä vzhľadom na to, že tí istí účastníci konania zdôrazňujú rozdelenie právomocí medzi Súdny dvor a vnútroštátne súdy. V rozsahu, v akom sa má prostredníctvom prejudiciálnych otázok o forme vyhlásenia o odstúpení od zmluvy objasniť rozsah legislatívnych právomocí členských štátov, pokiaľ ide o úpravu podmienok uplatnenia práva na odstúpenie od zmluvy, spĺňa opis znenia potenciálne uplatniteľného vnútroštátneho právneho predpisu na prejednávaný prípad, ako aj jeho výklad vnútroštátnymi súdmi, požiadavky stanovené článkom 94 rokovacieho poriadku.

31. Preto sú všetky prejudiciálne otázky v spojených veciach C-355/18, C-356/18 a C-357/18 prípustné.

VI. O prejudiciálnych otázkach

32. Prejudiciálne otázky sa v podstate týkajú troch právnych problémov, uvedených v úvode.[15]

33. Najskôr je potrebné sa zaoberať otázkou, v akých prípadoch neplní nesprávne poučenie o práve na odstúpenie od zmluvy svoj účel rovnako ako opomenuté poučenie (časť A). V rozsahu, v akom sa žalujúci poistníci vo veciach samých snažia takéto nesplnenie účelu odôvodniť nesprávnymi informáciami poskytnutými v rámci predzmluvných vzťahov, vnútroštátny súd sa svojou prvou, resp. jedinou prejudiciálnou otázkou vo veciach C-355/18, C-356/18 a C-357/18 pýta, či a do akej miery určujú smernice o poistení obsah informácií, ktoré sa musia poskytnúť v rámci poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy.

34. V prípade, že sa má nesprávne poučenie o práve na odstúpenie od zmluvy za daných okolností posudzovať rovnako ako opomenuté poučenie, treba v ďalšom kroku posúdiť otázku – v rámci preskúmavania druhej prejudiciálnej otázky vo veciach C-355/18 a C-356/18 a troch prvých prejudiciálnych otázok vo veci C-479/18 –, do akej miery upravujú smernice o poistení vplyv takéhoto porušenia povinnosti na plynutie lehoty pre odstúpenie (časť B).

35. Ak sa uzná, že poistník môže uplatniť právo na odstúpenie od zmluvy aj dlho po uzavretí zmluvy z dôvodu, že sa poistníkovi neposkytlo poučenie, ktoré by spĺňalo požiadavky práva Únie, bolo by napokon potrebné zaoberať sa aj otázkami o výške nárokov poistníka v prípade takéhoto oneskorené odstúpenia (štvrtá a piata prejudiciálna otázka vo veci C-479/18) (časť C).

15 Pozri bod 3 vyššie.

A. Nesprávne poučenie o práve na odstúpenie od zmluvy (prvá, resp. jediná prejudiciálna otázka vo veciach C-355/18, C-356/18, C-357/18)

1. O požiadavkách, ktoré smernice o poistení kladú na poučenie o práve na odstúpenie od zmluvy (prvá, resp. jediná prejudiciálna otázka vo veciach C-355/18, C-356/18, C-357/18)

36. V tejto súvislosti je otázne, či vôbec a v akom rozsahu obsahujú smernice o poistení ustanovenia o posudzovaní informácií, ktoré musí dotknutý poisťovateľ oznámiť v rámci poučenia o podmienkach uplatnenia práva na odstúpenie od zmluvy. V zásade totiž úprava takýchto podmienok patrí do právomoci členských štátov.[16]

37. Poistník, ktorý uzatvoril individuálnu zmluvu o životnom poistení, však má od prijatia druhej smernice o životnom poistení právo v rámci krátkej lehoty od uvedenej zmluvy odstúpiť.[17] Poistníkovi sa teda poskytuje možnosť, aby aj po uzavretí zmluvy o životnom poistení od tejto zmluvy bez splnenia akýchkoľvek podmienok odstúpil. Lehota začína plynúť v okamihu, keď sa poistník dozvie o uzatvorení zmluvy.

38. Aby si poistník mohol účinne uplatniť toto právo zaručené právnymi predpismi Únie, musí si poisťovateľ splniť svoju povinnosť poučiť poistníka pred uzavretím zmluvy o podmienkach uplatnenia práva na odstúpenie od zmluvy.

39. V konaní vo veci Endress[18] Súdny dvor v tejto súvislosti jasne konštatoval, že relevantné ustanovenia druhej a tretej smernice o životnom poistení bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej zaniká právo na odstúpenie od zmluvy najneskôr jeden rok od zaplatenia prvého poistného, ak poistník nebol o svojom práve na odstúpenie od zmluvy poučený.

40. Pri konkrétnom posudzovaní poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy vnútroštátnym súdom je rozhodujúce, či poistník na základe dotknutého poučenia disponuje všetkými potrebnými informáciami na to, aby mohol účinne uplatniť svoje právo na odstúpenie od zmluvy.

41. Požadované informácie vyplývajú z príslušnej uplatniteľnej vnútroštátnej právnej úpravy.[19] Pokiaľ ide o formu a obsah poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy, z relevantných ustanovení smerníc o životnom poistení[20] vyplýva len požiadavka, aby boli príslušné písomné informácie formulované „jasne a presne“[21].

42. To znamená, že poučenie o práve na odstúpenie od zmluvy musí obsahovať informácie o požadovanej forme vyhlásenia o odstúpení od zmluvy v tom prípade, ak si účinnosť takéhoto vyhlásenia podľa vnútroštátnych právnych predpisov vyžaduje dodržanie určitej konkrétnej formy.

16 Pozri už citované ustanovenia v bode 24 vyššie.

17 Táto lehota môže v závislosti od spôsobu prebratia členskými štátmi trvať od 14 do 30 dní.

18 Rozsudok z 19. decembra 2013, Endress (C-209/12, EU:C:2013:864, bod 25 a nasl.).

19 Pozri bod 24 vyššie.

20 Článok 31 v spojení s prílohou II písm. A tretej smernice o životnom poistení, článok 36 v spojení s prílohou III písm. A smernice 2002/83 a článkom 185 ods. 6 pododsekom 1 smernice Solventnosť II.

21 Pozri aj rozsudok z 19. decembra 2013, Endress (C-209/12, EU:C:2013:864, bod 25), podľa ktorého sa poistník musí „presne“ poučiť najmä o jeho práve na odstúpenie od zmluvy.

43. V zmysle údajov poskytnutých vnútroštátnym súdom zo žiadneho zo znení § 165a VersVG relevantných pre spory vo veciach samých, ako ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré súd považuje za relevantné pre toto konanie, nevyplývalo, že sa pre účinnosť odstúpenia od zmluvy vyžaduje dodržanie konkrétnej formy.[22] Vzhľadom na tieto skutočnosti sa vnútroštátny súd najskôr pýta, či si na správne poučenie poistenca vyžaduje, aby sa v rámci predzmluvných informácií výslovne uvádzalo, že odstúpenie od zmluvy nemusí mať konkrétnu formu.

44. Na vyššie uvedené nadväzuje ďalšia otázka, či sa poisťovateľovi vzhľadom na tieto skutočnosti musí umožniť, aby v rámci predzmluvných informácií v súvislosti s účinným odstúpením od zmluvy stanovil požiadavku dodržania konkrétnej formy.

2. O posúdení možnosti odstúpenia od zmluvy v akejkoľvek forme v zmysle ustanovení práva Únie

45. Rakúska vláda správne zdôrazňuje, že do legislatívnej právomoci, ktorú členským štátom výslovne priznávajú smernice o poistení, pokiaľ ide o úpravu podmienok pre uplatnenie práva na odstúpenie od zmluvy, patrí aj otázka, či vyhlásenie od zmluvy možno urobiť v akejkoľvek podobe, alebo musí mať konkrétnu formu.

46. Ak vnútroštátny zákonodarca nestanovuje formu, ktorú musí spĺňať účinné vyhlásenie o odstúpení od zmluvy, je v zásade podľa ustanovení vnútroštátneho práva potrebné určiť, či a prípadne za akých podmienok, si možno v zmluve dohodnúť požiadavku určitej formy. Spory vo veciach samých sa konkrétne týkajú obsahu predzmluvných informácií, podľa ktorých si účinné odstúpenie od zmluvy vyžaduje predloženie písomného vyhlásenia, resp. dodržanie písomnej formy. Podľa informácií poskytnutých vnútroštátnym súdom vo veci C-479/18 si písomná forma[23] v súlade s § 886 rakúskeho Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch (Všeobecný občiansky zákonník) vyžaduje vlastnoručný podpis vyhlasujúcej osoby, resp. kvalifikovaný elektronický podpis.

47. Vnútroštátne súdy však na túto otázku o výklade vnútroštátneho práva odpovedajú rôzne: kým vnútroštátny súd vo veci C-479/18 v súvislosti so znením prvej prejudiciálnej otázky zjavne vychádza z predpokladu, že požiadavka formy, ktorá bola v zmluve upravená prostredníctvom príslušného odkazu zahrnutého do poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy, odporuje absencii zákonom požadovanej formy, vnútroštátny súd vo veciach C-355/18 až C-357/18 zdôrazňuje, že „vnútroštátne právo… nezakazuje dohodu o písomnej forme vyhlásení o odstúpení od zmluvy“.

48. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že vnútroštátne súdy poverené výkladom vnútroštátneho práva musia svoj výklad prispôsobiť v čo možno najväčšom rozsahu zneniu a účelu príslušnej smernice.[24] Ak vnútroštátne právo bráni voľbe písomnej formy (alebo ak sa zmluvné strany nedohodnú na písomnej forme), môže právna úprava poučovacej povinnosti vyplývajúca z práva Únie stratiť svoj význam. Len samotný odkaz na slobodný výber formy neumožňuje poistníkovi za daných okolností účinné uplatnenie práva na odstúpenie od zmluvy.

49. Stručná informácia o možnosti uskutočniť vyhlásenie o odstúpení od zmluvy v akejkoľvek forme totiž poistníkovi neumožňuje, aby svoje právo na odstúpenie od zmluvy vykonal právom zaručeným spôsobom. Spravidla je totiž takmer nemožné preukázať presný čas a obsah ústneho alebo telefonického vyhlásenia o odstúpení od zmluvy. S tým spojená právna neistota odporuje

22 Pozri na seba nadväzujúce znenia § 165a VersVG citované v bodoch 8 a 9 vyššie. Ustanovenie § 165a VersVG bolo 31. decembra 2018 zrušené prijatím Gesetz zur Änderung des Versicherungsvertragsgesetzes, des Konsumentenschutzgesetzes und des Versicherungsaufsichtsgesetzes 2018 (zákon o zmene zákona o poistných zmluvách, zákona o ochrane spotrebiteľa a zákona o dohľadu nad poistením z roku 2018, BGBl. I č. 51/2018). S účinnosťou od 1. januára 2019 súčasný § 5c ods. 4 VersVG stanovuje, že odstúpenie od zmluvy sa musí vykonať v „predpísanej forme“.

23 Od toho je potrebné odlišovať „predpísanú formu“ v zmysle § 1d VersVG, ktorá si vyžaduje, aby na základe vyhlásenia bolo „možné zistiť“ totožnosť osoby, ktorá urobila vyhlásenie.

24 Pozri okrem iného rozsudok z 19. apríla 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278, bod 31 a citovaná judikatúra).

predovšetkým cieľu sledovanému smernicami o poistení, v zmysle ktorého sa má poistníkovi prostredníctvom správneho poučenia predovšetkým zaručiť možnosť uplatniť právo na odstúpenie od zmluvy účinne a právom zaručeným spôsobom. Aj súčasné rakúske právo (od 1. januára 2019) v tomto ohľade stanovuje výslovnú požiadavku predpísanej formy.[25] To by zároveň mohlo vysvetľovať, prečo sa v ďalších členských štátoch, ktoré zákonom neupravili formu odstúpenia od zmluvy, pripisuje informáciám uvedeným v poučení o práve na odstúpenie od zmluvy, resp. v návrhu poistenia o forme vyhlásenia o odstúpení od zmluvy rozhodujúci význam.[26]

50. Napokon aj z porovnania s ustanoveniami o práve na odstúpenie od zmluvy podľa článku 6 smernice 2002/65 o poskytovaní finančných služieb na diaľku[27], ktorá sa v zásade uplatní na zmluvy o životnom poistení[28], ak sa tieto zmluvy uzatvárajú na diaľku so spotrebiteľmi, vyplýva, že možnosť zvoliť si povinnú formu musí byť prípustná. V súvislosti s formou vyhlásenia o odstúpení od zmluvy totiž článok 6 ods. 6 druhá veta smernice 2002/65 stanovuje, že ak spotrebiteľ „uplatní svoje právo na odstúpenie pred uplynutím príslušnej lehoty, oznámi to podľa praktických pokynov [dodávateľa], ktoré [je povinný poskytnúť] prostriedkami, ktoré možno dokázať v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi“. Je teda jasné, že normotvorca Únie pripisuje práve v prípade poskytovania finančných služieb na diaľku, ku ktorým patria aj individuálne zmluvy o životnom poistení, osobitný význam možnosti preukázať právom zaručeným spôsobom, že bolo predložené vyhlásenie o odstúpení.

51. Z vyššie uvedených úvah vyplýva, že poučenie o práve na odstúpenie od zmluvy nezaručuje účinné uplatnenie práva poistníka na odstúpenie od zmluvy, ak sa obmedzuje len na informácie o možnosti urobiť vyhlásenie o odstúpení v akejkoľvek podobe. Takúto možnosť možno naopak zabezpečiť len prostredníctvom záväzne upravenej formy, ktorá sa vyžaduje pre vyhlásenie o odstúpení. Dohoda o písomnej forme teda z hľadiska práva Únie je nielen prípustná, ale dokonca povinná. Z toho vyplýva, že ak požadovanú formu neupravuje zákon, upraví sa v podobe konkrétnej informácie zahrnutej do predzmluvných informácií o práve na odstúpenie od zmluvy.

52. Vnútroštátne súdy poverené výkladom vnútroštátneho práva sú totiž povinné rozhodnúť, či možno vnútroštátne predpisy vykladať v súlade s ustanoveniami smernice. Ak ide o takýto prípad[29], majú sa vnútroštátne právne predpisy vykladať v súlade s ustanoveniami práva Únie v tom zmysle, že platne možno uzavrieť dohodu o povinnej forme. Takýto záver by zároveň vylučoval možnosť odvodzovať nesprávnosť poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy priamo z takejto dohody.

53. Tým nie je dotknutá právomoc vnútroštátnych súdov v jednotlivom prípade preskúmať, či sú sporné informácie uvádzané v rámci poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy formulované dostatočne presne a podrobne a či dohodnutá forma poistníkovi neprimerane nesťažuje uplatnenie práva na odstúpenie zmluvy.

54. Čo sa týka sporných informácií, ktoré sú predmetom vo veciach samých, vnútroštátny súd by napríklad musel skúmať, či sú takéto informácie dostatočné na to, aby mohol poistník prípadne účinne vyhlásiť, že odstupuje od zmluvy. Ak musí mať podľa týchto informácií vyhlásenie od zmluvy písomnú formu a podľa vnútroštátneho práva je zjavne potrebné ho podpísať,[30] bolo by v tejto súvislosti predovšetkým potrebné objasniť, či bol poistník s touto skutočnosťou dostatočne oboznámený.

25 Pozri bod 22 vyššie.

26 Pozri napríklad článok 177 ods. 2 talianskeho Codice delle Assicurazioni Private (Zákonník o súkromnom poistení), podľa ktorého „I termini e le modalità per l'esercizio dello stesso devono essere espressamente evidenziati nella proposta e nel contratto di assicurazione“. Podobne v Spojenom kráľovstve pozri ICOBS (https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/ICOBS/): s. ICOBS 6.3.1 ods. 2 v spojení s ICOBS 7.1.

27 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/65/ES z 23. septembra 2002 o poskytovaní finančných služieb spotrebiteľom na diaľku a o zmene a doplnení smernice Rady 90/619/EHS a smerníc 97/7/ES a 98/27/ES (Ú. v. ES L 271, 2002, s. 16; Mim. vyd. 06/004, s. 321).

28 Tým nie sú dotknuté výnimky podľa článku 6 ods. 2 písm. a) smernice 2002/65, ktoré sa týkajú najmä zmlúv o životnom poistení viazaných na vývoj investičných fondov.

29 Pozri v tomto zmysle v bode 47 vyššie citovanú domnienku vnútroštátneho súdu, z ktorej vychádza v spojených veciach C-355/18 až C-357/18.

30 Pozri bod 46 vyššie.

55. Pri posudzovaní otázky, či informácie o požadovanej forme neprimerane sťažujú uplatnenie práva na odstúpenie poistníkom, by bolo možné sa opierať o porovnanie s ďalšími vyhláseniami o právnych úkonoch, ktoré podliehajú požiadavke formy. Samotná existencia menej prísnej formy, ako napríklad napísaná podoba v porovnaní s písomnou formou podľa rakúskeho práva [31] – nemôže sama osebe odôvodňovať záver o neprimeranom sťažení.

56. Vzhľadom na uvedené treba na prvú, resp. jedinú prejudiciálnu otázku v spojených veciach C-355/18, C-356/18 a C-357/18 odpovedať takto: článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS (druhá smernica o životnom poistení), zmenenej smernicou 92/96/EHS (tretia smernica o životnom poistení), v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS sa má vykladať v tom zmysle, že v oznámení o možnosti odstúpiť od zmluvy sa nemusí upozorniť na to, že odstúpenie si nevyžaduje osobitnú formu. Naopak, upozornenie na určitú formu, ktorú je potrebné dodržať, je podľa predpisov práva Únie nielen prípustné, ale dokonca povinné.

B. O právnych účinkoch nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy (prvá a druhá prejudiciálna otázka vo veci C-479/18)

1. Platia rovnaké právne účinky v prípade chybného aj opomenutého poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy? (prvá prejudiciálna otázka vo veci C-479/18)

57. Vnútroštátny súd sa zjavne domnieva, že upozornenie na požiadavku písomnej formy aj napriek tomu, že sa podľa vnútroštátneho práva pre odstúpenie od zmluvy nevyžaduje nijaká forma, má za následok nesprávnosť poučenia. S týmto názorom nesúhlasím. [32] Budem sa preto len subsidiárne zaoberať právnymi účinkami nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy. V tomto ohľade ide o prenesenie výroku z rozsudku vo veci Endress, v zmysle ktorého v prípade opomenutého poučenia nezačína plynúť lehota pre odstúpenie od zmluvy.

58. Právo Únie neupravuje právne účinky opomenutého ani nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy. [33]

59. V zmysle zhodných tvrdení Bezirksgerichts für Handelssachen Wien (Okresný súd pre obchodnoprávne spory Viedeň) a rakúskej vlády, rakúske právo pôvodne [34] neupravovalo právne účinky opomenutého poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy na plynutie lehoty na odstúpenie od zmluvy. Oberste Gerichtshof (Najvyšší súd, Rakúsko) však v rozsudku z 2. septembra 2015 [35] vychádzal z analogického uplatnenia § 165a ods. 2 VersVG, ktorý podľa svojho znenia upravuje výlučne situáciu, keď poisťovateľ neoznámil údaje o svojej adrese, pričom s odkazom na judikatúru Súdneho dvora [36] rozhodol, že nesprávne poučenie o práve na odstúpenie od zmluvy, ktoré sa v danom prípade týkalo nesprávnej informácie o dĺžke lehoty na odstúpenie od zmluvy, možno prirovnať k opomenutému poučeniu. Lehota na odstúpenie od zmluvy preto nemohla začať plynúť.

60. Takýto výklad vnútroštátnych právnych predpisov v každom prípade zodpovedá zmyslu a účelu právnej úpravy odstúpenia od zmluvy podľa ustanovení práva Únie uvedených v smerniciach o poistení. Ak totiž údaje uvádzané v rámci predzmluvných informácií nepostačujú na to, aby sa zaručilo, že poistník si bude môcť účinne uplatniť svoje právo na odstúpenie od zmluvy, neplní takéto

31 Pozri bod 23 vyššie.

32 Pozri moje úvahy v bode A vyššie.

33 Pozri v súvislosti s prípadom opomenutého poučenia rozsudok z 19. decembra 2013, Endress (C-209/12, EU:C:2013:864, bod 22).

34 Príslušná právna úprava bola prijatá až 1. júla 2012 prostredníctvom § 165a VersVG (novým odsekom 2a tohto ustanovenia). Pozri bod 9 vyššie.

35 Vec sp. zn. 7 Ob 107/15h.

36 Oberste Gerichtshof (Najvyšší súd) sa v tejto súvislosti odvoláva na rozsudky Súdneho dvora vo veciach Endress (rozsudok z 19. decembra 2013, C-209/12, EU:C:2013:864) a Hamilton (rozsudok z 10. apríla 2008, C-412/06, EU:C:2008:215).

nesprávne poučenie svoj účel rovnako, ako opomenuté poučenie. Takáto situácia môže nastať napríklad z dôvodu nepresnosti informácií alebo v prípade, ak sa zvolí forma, ktorá neprimerane sťažuje uplatnenie práva na odstúpenie od zmluvy. Takéto opomenuté poučenie o práve na odstúpenie od zmluvy sa nemôže spájať so začatím plynutia lehoty.

61. Lehota však nepochybne začína plynúť v tom prípade, ak poisťovňa v poučení presne uvedie, že odstúpenie od zmluvy musí mať písomnú formu, hoci sa pre odstúpenie od zmluvy podľa vnútroštátneho práva osobitná forma nevyžaduje.[37]

62. Súdnemu dvoru preto navrhujem, aby na prejudiciálnu otázku vo veci C-479/18 odpovedal takto:

Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS (druhá smernica o životnom poistení), zmenenej smernicou 92/96/EHS (tretia smernica o životnom poistení), v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS, resp. článok 35 ods. 1 v spojení s článkom 36 ods. 1 smernice 2002/83/ES, resp. článok 185 ods. 1 v spojení s článkom 186 ods. 1 smernice 2009/138/ES sa majú vykladať v tom zmysle, že – v prípade neexistencie vnútroštátnej právnej úpravy o právnych účinkoch nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy pred jej uzavretím – lehota na výkon práva na odstúpenie od zmluvy začne plynúť, ak poisťovňa v poučení uvedie, že odstúpenie od zmluvy musí mať písomnú formu, hoci podľa vnútroštátneho práva nie je pre odstúpenie od zmluvy predpísaná žiadna forma.

2. Začína lehota plynúť v prípade, ak sa osoba dozvie o práve na odstúpenie od zmluvy iným spôsobom? (druhá prejudiciálna otázka vo veci C-479/18)

63. Svojou druhou prejudiciálnou otázkou, ktorá je v zmysle informácií uvádzaných vnútroštátnym súdom relevantná len pre konanie A, sa vnútroštátny súd pýta, či lehota na odstúpenie od zmluvy začína plynúť už v okamihu, keď sa poistník aj napriek opomenutému alebo nesprávnemu poučeniu dozvie o svojom práve na odstúpenie od zmluvy. Súd túto otázku kladie len pre prípad, že lehota v rámci sporných skutkových okolností nezačne plynúť z iného dôvodu („Pre prípad, že odpoveď na prvú otázku bude kladná“). Keďže sa v tomto konaní vychádza z predpokladu, že lehota začína plynúť,[38] stačí sa otázkou o začiatku plynutia lehoty v prípade, ak sa osoba o danej skutočnosti dozvie iným spôsobom, zaoberať len subsidiárne.

64. Z ustanovení smerníc o poistení vyplýva, že povinnosť poučiť o práve na odstúpenie od zmluvy má výlučne poisťovateľ, pričom poučenie sa netýka len práva na odstúpenie od zmluvy, ale aj podmienok jeho uplatnenia.[39] Práve z dôvodu, že prostredníctvom poučenia sa má umožniť účinné uplatnenie práva na odstúpenie od zmluvy, len tá skutočnosť, že sa poistník dozvedel o práve na odstúpenie od zmluvy, nemôže v žiadnom prípade stačiť pre začatie plynutia lehoty.[40]

65. Navyše tomu, aby sa zohľadnila vedomosť poistníka o jeho práve na odstúpenie od zmluvy, ak ho poisťovateľ riadne nepoučil, bráni aj s tým spojená neistota týkajúca sa určenia okamihu, v ktorom sa poistník o svojom práve dozvedel, a možnosti jeho preukázania. Pre začatie plynutia lehoty teda nestačí, aby sa poistník iným spôsobom dozvedel o svojom práve na odstúpenie od zmluvy.

37 Pozri môj návrh odpovede na prvú, resp. jedinú prejudiciálnu otázku v spojených veciach C-355/18, C-356/18 a C-357/18, bod 57.

38 Pozri bod 61 vyššie.

39 Článok 31 ods. 1 tretej smernice o životnom poistení v spojení s prílohou II písm. A bodom 13, článok 36 ods. 1 smernice 2002//83 v spojení s prílohou III písm. A bodom 13, článok 185 ods. 3 písm. j) smernice Solventnosť II.

40 Pozri v tomto zmysle aj návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Sharpston vo veci Endress (C-209/12, EU:C:2013:472, bod 47).

66. Vnútroštátny súd a Komisia ďalej správne poukazujú na to, že poisťovatelia by neboli nútení plniť si svoje poučovacie povinnosti, ktoré im vyplývajú z práva Únie, ak by lehota začala plynúť aj v prípade, keď sa poistník o práve na odstúpenie od zmluvy, ako aj o podmienkach jeho uplatnenia dozvedel iným spôsobom, a to bez ohľadu na to, že nebol riadne poučený. [41]

67. Súdnemu dvoru preto subsidiárne navrhujem, aby na druhú prejudiciálnu otázku vo veci C-479/18 odpovedal takto: Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS (druhá smernica o životnom poistení), zmenenej smernicou 92/96/EHS (tretia smernica o životnom poistení), v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej v prípade opomenutého alebo nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy pred jej uzavretím začína lehota na výkon práva na odstúpenie od zmluvy plynúť odvtedy, ako sa poistník – bez ohľadu na to, akým spôsobom – dozvedel o svojom práve na odstúpenie od zmluvy.

3. Existuje možnosť odstúpiť od zmluvy aj po vypovedaní zmluvy o životnom poistení a vyplatení odkupnej hodnoty? (druhá prejudiciálna otázka vo veciach C-355/18 a C-356/18, tretia prejudiciálna otázka vo veci C-479/18)

68. Svojimi prejudiciálnymi otázkami sa vnútroštátne súdy v zásade pýtajú, či zo smerníc o poistení vyplýva povinnosť zaistiť poistníkovi možnosť odstúpiť od zmluvy aj po vypovedaní zmluvy a následnom vyplatení odkupnej hodnoty.

69. Vo všetkých sporoch vo veciach samých, ktoré sa týkajú už vypovedanej zmluvy, spochybňujú poisťovatelia možnosť odstúpiť od zmluvy aj preto, že odstúpenie od už vypovedanej zmluvy je vylúčené, keďže zo zmluvy, ktorá už bola vypovedaná, nemôžu v budúcnosti zmluvným stranám vzniknúť nijaké povinnosti. Domnievajú sa, že v opačnom prípade by oslobodenie poisťovne od všetkých budúcich povinností vyplývajúcich zo zmluvy podľa článku 15 ods. 1 druhého pododseku druhej smernice o životnom poistení stratilo svoj zmysel.

70. Rakúska vláda sa prikláňa k tomuto názoru a v zásade sa odvoláva na rozsudok Súdneho dvora vo veci Hamilton, podľa ktorého si znenie „spotrebiteľ má právo odstúpiť od svojho záväzku“ upravené v článku 5 smernice 85/577 [42] logicky vyžaduje, aby sporná povinnosť v čase uplatnenia práva na odstúpenie ešte existovala. [43]

71. Takáto argumentácia vyznieva na prvý pohľad presvedčivo. V prípade už ukončenej zmluvy zvyčajne už neexistuje priestor pre ďalšie právne úkony, napríklad pre odstúpenie od zmluvy. Rôzne právne účinky, ktoré vnútroštátne právo spája s odstúpením, [44] však zakazujú obmedzenie na takýto formálny a povrchný spôsob posudzovania. Práve naopak, mnohé dôvody podporujú záver, že právo na odstúpenie od zmluvy ostáva v prípade opomenutého alebo nesprávneho poučenia zachované aj po vypovedaní zmluvy. Poistník má v takejto situácii prípadne aj nárok požadovať rozdiel medzi sumou, ktorá sa v súlade s vnútroštátnou úpravou právnych účinkov stáva splatnou z dôvodu zániku zmluvy po odstúpení a už zaplatenou odkupnou hodnotou zmluvy.

41 Uvedené platí aj vtedy, ak v prípade porušenia poučovacej povinnosti poisťovateľom možno podľa vnútroštátneho práva nariadiť opatrenia dohľadu (napríklad uložením správnej pokuty).

42 Smernica Rady 85/577/EHS z 20. decembra 1985 na ochranu spotrebiteľa pri zmluvách uzatváraných mimo prevádzkových priestorov (Ú. v. ES L 372, 1985, s. 31; Mim. vyd. 015/001, s. 262). Táto smernica bola zrušená a nahradená smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov (Ú. v. EÚ L 304, 2011, s. 64).

43 Rozsudok z 10. apríla 2008, Hamilton (C-412/06, EU:C:2008:215, bod 42).

44 Vo svojich písomných pripomienkach vo veci C-479/18 sa rakúska vláda zhoduje s vnútroštátnym súdom v rozsahu, v akom spresňuje, že poistníkovi sa v prípade odstúpenia od zmluvy, ktoré nasleduje po riadnom poučení, vrátia všetky peňažné plnenia, ktoré poskytol po odpočítaní častí poistného, ktoré pripadajú na už poskytnuté krytie.

72. Na jednej strane totiž možno rozsudok vo veci Endres chápať v tom zmysle, že v prípade opomenutého poučenia musí existovať možnosť odstúpiť od zmluvy aj po jej vypovedaní. Vo výroku rozsudku sa síce uvádza len toľko, že lehota v prípade opomenutého poučenia nezačína plynúť. Pán Endress však zmluvu vypovedal a bola mu vyplatená odkupná hodnota zmluvy.[45] To znamená, že ak by odstúpenie od zmluvy bolo od začiatku vylúčené, musel by Súdny dvor, prísne vzaté, prejudiciálnu otázku odmietnuť ako hypotetickú.

73. Aké závery možno vyvodiť z rozsudku vo veci Hamilton[46] týkajúcom sa smernice 85/577 nie je v tomto konaní potrebné rozoberať. Uvedený rozsudok sa totiž týka otázky, či je s touto smernicou zlučiteľné ustanovenie vnútroštátneho práva, podľa ktorého k takémuto zániku zmluvy dochádza mesiac po úplnom splnení zmluvných povinností zmluvnými stranami. V prejednávanej veci však tak, ako v prípade rozsudku Endres, nejde o takýto typ ustanovenia, pretože vnútroštátny zákonodarca v súvislosti so zmluvami o životnom poistení takéto ustanovenie neprijal. Práve naopak, v rakúskom práve zjavne neexistuje ustanovenie, ktoré by upravovalo časovú pôsobnosť práva na odstúpenie od zmluvy, ako jasne vyplýva už zo znenia tretej prejudiciálnej otázky vo veci C-479/18.[47]

74. Smernice o poistení taktiež poistníkovi zaručujú, že si bude môcť účinne uplatniť svoje právo na odstúpenie od zmluvy v podobe upravenej vnútroštátnym právnym poriadkom. Takéto právo zahŕňa aj slobodnú voľbu medzi odstúpením a výpoveďou. Poistník, ktorý nevie o svojom práve na odstúpenie od zmluvy a nepozná presné podmienky jeho uplatnenia, však nemá možnosť sa slobodne rozhodnúť.

75. Poistník teda nesmie stratiť svoje právo na odstúpenie od zmluvy ani kvázi nevedome z dôvodu, že zmluvu vypovedal. V takomto prípade by sa poistník, ktorý využil možnosť, ktorú v súvislosti s ukončením neželanej zmluvy považoval za jedinú, nachádzal v horšej situácii ako poistník, ktorý by ostal nečinný. To by však odporovalo najmä cieľu sledovanému právom na odstúpenie od zmluvy podľa predpisov Únie, ktorým je poskytnúť poistníkom jednoduchú možnosť ukončiť zmluvu, ktorá nezodpovedá ich očakávaniam, potrebám alebo finančným prostriedkom.[48]

76. Právo poistníka na odstúpenie od zmluvy v takomto prípade ani nezanikne. Právo zaniká, ak od okamihu, kedy ho bolo možné vykonať, uplynula dlhšia doba a nastanú osobitné okolnosti, pre ktoré by oneskorené uplatnenie tohto práva odporovalo zásadám konania v dobrej viere, pretože sa už s jeho výkonom nepočítalo. V tomto konaní však nejde o záujem poisťovateľa, ktorému by bolo potrebné poskytnúť ochranu. Poisťovateľ si totiž túto situáciu privodil sám, pretože poistníka riadne nepoučil o jeho práve na odstúpenie od zmluvy.[49]

77. Navyše odkupná hodnota[50] zmluvy o poistení, ktorá sa má zaplatiť v okamihu výpovede, je aj v prípade starších zmlúv podstatne nižšia ako celková hodnota zaplateného poistného. Práve zánik práva na odstúpenie od zmluvy po uplatnení výpovede a následné vyplatenie odkupnej hodnoty by však bránili uplatneniu vnútroštátnej úpravy právnych účinkov vrátenia už poskytnutých plnení a došlo by len k zjednoteniu právnych účinkov odstúpenia od zmluvy s právnymi účinkami výpovede.[51] Právo na odstúpenie od zmluvy zaručené právnou úpravou Únie by tak stratilo svoj zmysel.

45 Rozsudok z 19. decembra 2013 (C-209/12, EU:C:2013:864, bod 14).

46 Rozsudok z 19. decembra 2013 (C-209/12, EU:C:2013:864).

47 Táto otázka sa totiž kladie v „prípade neexistencie vnútroštátnej právnej úpravy o účinkoch opomenutého alebo nesprávneho poučenia o práve odstúpiť od zmluvy pred jej uzavretím“.

48 Pozri len BINON, J.-M.: *Droit des assurances de personnes – Aspects civils, techniques et sociaux*, 2. Aufl. 2016, Larcier, Bruxelles, bod 379. Odstúpenie od zmluvy teda prispieva k možnosti účinne využívať rozmanité tovary na vnútornom trhu s poisteniami. Pozri v tejto súvislosti odôvodnenie 23 tretej smernice o životnom poistení a takmer zhodné odôvodnenie 52 smernice 2002/83, ako aj jej odôvodnenie 46.

49 Pozri už rozsudok z 19. decembra 2013, Endress (C-209/12, EU:C:2013:864, bod 30), podľa ktorého sa poisťovateľ „nemôže úspešne odvolávať na dôvody právnej istoty na nápravu situácie, ktorú sám spôsobil svojím vlastným pochybením tým, že nesplnil požiadavku… oznámiť informácie stanovené v zozname, medzi ktorými sa nachádzajú najmä informácie týkajúce sa práva poistníka odstúpiť od zmluvy“.

50 Odkupná hodnota je v Rakúsku definovaná v § 176 ods. 3 VersVG ako časová hodnota poistenia, ktorá sa vypočíta „podľa uznaných pravidiel poistnej matematiky podľa účtovných podkladov pre výpočet poistného na konci prebiehajúceho poistného obdobia“.

51 O hraniciach vnútroštátnej legislatívnej právomoci týkajúcej sa právnych účinkov odstúpenia od zmluvy pozri aj bod C nižšie.

78. Vzhľadom na všetky vyššie uvádzané dôvody Súdnemu dvoru navrhujem, aby na druhú prejudiciálnu otázku vo veciach C-355/18 a C-356/18 a na tretiu prejudiciálnu otázku vo veci C-479/18 odpovedal takto: Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS (druhá smernica o životnom poistení), zmenenej smernicou 92/96/EHS (tretia smernica o životnom poistení), v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS a článkom 35 ods. 1 v spojení s článkom 36 ods. 1 smernice 2002/83/ES sa má vykladať v tom zmysle, že poistník môže z dôvodu opomenutého alebo nesprávneho poučenia vyhlásiť, že odstupuje od zmluvy aj po tom, čo mu na základe jeho vypovedania zmluvy bola vyplatená odkupná hodnota, ak vnútroštátne právo neupravuje právne účinky opomenutého alebo nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy.

C. O ustanoveniach práva Únie upravujúcich zánik zmluvy v prípade oneskoreného odstúpenia od zmluvy (štvrtá a piata prejudiciálna otázka vo veci C-479/18)

79. Cieľom štvrtej a piatej prejudiciálnej otázky vo veci C-479/18 je zistiť, do akej miery možno obmedziť nároky poistníka v rámci uplatnenia práva na odstúpenie od zmluvy z dôvodu opomenutého alebo nesprávneho poučenia.

80. Smernice o poistení upravujú účinky odstúpenia len v prípade riadneho poučenia. Článok 15 ods. 1 druhého pododseku druhej smernice o životnom poistení a neskôr prijaté zhodné ustanovenia [52] sa obmedzujú len na spresnenie, že poistník „sa oslobodzuje od akýchkoľvek budúcich povinností vznikajúcich zo zmluvy“, kým tretí pododsek v súvislosti s „ostatnými právnymi účinkami a podmienkami odstúpenia“ odkazuje na ustanovenia zmluvy.

81. Ani zo znenia, ani z legislatívneho procesu, ktorý predchádzal prijatiu smerníc o poistení, nemožno zistiť, či má odkaz na zmluvnú úpravu občianskoprávnych účinkov odstúpenia bezprostredne po uzavretí zmluvy platiť aj v prípade oneskoreného odstúpenia, ku ktorému došlo v dôsledku opomenutého nesprávneho poučenia. [53]

82. Z toho vyplýva, že sporné vnútroštátne právne predpisy upravujúce formu občianskoprávnych účinkov odstúpenia sa majú posudzovať výlučne z toho hľadiska, či dostatočne zaručujú praktický účinok smerníc o poistení s ohľadom na cieľ, ktorý tieto smernice sledujú.

1. O obmedzení nárokov poistníka na vyplatenie odkupnej hodnoty (štvrtá prejudiciálna otázka vo veci C-479/18)

83. Svojou štvrtou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či právo Únie bráni vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej sa má poistníkovi v prípade, ak si uplatní svoje právo na odstúpenie od zmluvy, vyplatiť odkupná hodnota.

84. Ako už bolo uvedené vyššie, právo poistníka na odstúpenie od zmluvy v prípade opomenutého alebo nesprávneho poučenia musí ostať zachované aj po vypovedaní zmluvy a vyplatení odkupnej hodnoty jeho zmluvy. [54] Dôvodom sú napokon rôzne právne účinky spojené s výpoveďou a odstúpením od zmluvy bez ohľadu na to, akým spôsobom sú upravené vo vnútroštátnom právnom poriadku. Nie je nezvyčajné, že výpovede majú v zásade účinky *ex nunc*, resp. *pro futuro*, kým odstúpenia od zmluvy sa spájajú s povinnosťou vrátiť si už poskytnuté plnenia *ex tunc*. Smernice o poistení síce stanovujú, že

52 Článok 35 ods. 1 smernice 2002/83 a článok 186 smernice Solventnosť II.

53 Pozri v tomto zmysle aj rozsudok nemeckého Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor) vo veci Endress (BGH IV ZR 76/11, bod 42) s odkazom na rozsudok Súdneho dvora z 19. decembra 2013 v tejto veci (C-209/12, EU:C:2013:864, bod 22).

54 Pozri bod 78 vyššie.

poistníci sa v prípade odstúpenia od zmluvy, ak boli riadne poučení, „oslobodzujú od akýchkoľvek budúcich povinností vznikajúcich zo zmluvy“ [55]. Úpravu ostatných právnych účinkov odstúpenia, a teda aj jeho účinkov na už poskytnuté plnenia, však smernice o poistení prenechávajú vnútroštátnemu zákonodarcovi s ohľadom na zásadu efektivity.

85. Právo na odstúpenie od zmluvy zaručené právom Únie teda nemožno neutralizovať tým, že vnútroštátny zákonodarca prijme osobitnú úpravu právnych účinkov oneskorených odstúpení od zmluvy z dôvodu opomenutého alebo nesprávneho poučenia, ktoré zodpovedajú právnym účinkom výpovede podľa vnútroštátneho práva. [56] V takomto prípade totiž už viac nejde o účinné právo na odstúpenie od zmluvy, ale o mimoriadne právo vypovedať zmluvu.

86. V rozsahu, v akom takáto úprava právnych účinkov v porovnaní s povinnosťou vrátiť bezdôvodné obohatenie obmedzuje nároky poistníka, nemôže viesť k tomu, že uplatnenie práva na odstúpenie od zmluvy sa vzhľadom na očakávané finančné dôsledky stane nevýhodným.

87. Takáto situácia by mohla nastať v prípade oneskorených odstúpení, ak by právne účinky odstúpenia boli porovnateľné s účinkami výpovede. Čím viac času totiž uplynie od uzatvorenia zmluvy, o to vyššia bude suma už zaplateného poistného, o ktorú poistník z dôvodu takejto analógie z veľkej časti [57] nenávratne prichádza. Uvedené odporuje požiadavkám smerníc o poistení, v zmysle ktorých sa má poistníkom zaručiť možnosť účinne uplatniť svoje právo na odstúpenie.

88. Takéto všeobecné obmedzenie nárokov poistníka neodôvodňuje ani tá skutočnosť, že sa ním má zabezpečiť rovnosť zaobchádzania so všetkými poistníkmi. Poistníci, ktorí oneskorene vyhlásia, že odstupujú od zmluvy, pretože neboli poučení vôbec alebo nesprávne, sa totiž nenachádzajú v porovnateľnej situácii s poistníkmi, ktorí nevyužili svoje právo na odstúpenie od zmluvy po tom, čo boli o ňom riadne poučení, a neskôr sa dožadujú predčasného ukončenia zmluvy. [58]

89. Napokon vnútroštátny súd môže podľa svojej úvahy v jednotlivom prípade prihliadnuť aj na nezanedbateľné riziko zneužívania (najmä pokiaľ ide o zmluvy o životnom poistení viazané na vývoj investičných fondov). [59]

90. Na uvedené skutočnosti prihliadal vo svojom rozsudku zo 7. februára 2019 [60] vo veci oneskoreného odstúpenia z dôvodu údajne nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy už aj francúzsky Kasačný súd. Rozhodol, že súd nižšieho stupňa nemohol vylúčiť, že ide o zneužívajúce uplatnenie práva na odstúpenie od zmluvy bez toho, aby sa zaoberal okamihom odstúpenia s ohľadom na konkrétnu situáciu poistníka, stupeň jeho vzdelania a konkrétny cieľ, ktorý svojím odstúpením sledoval.

91. Na štvrtú prejudiciálnu otázku vo veci C-479/18 preto treba odpovedať takto: Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS, zmenenej smernicou 92/96/EHS, resp. článok 35 ods. 1 smernice 2002/83/ES, resp. článok 186 ods. 1 smernice 2009/138/ES sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej sa má poistníkovi v prípade uplatnenia jeho práva na odstúpenie od zmluvy vyplatiť odkupná hodnota (časová hodnota poistenia vypočítaná podľa uznaných pravidiel poisťovacej matematiky).

55 Článok 15 ods. 1 druhý pododsek druhej smernice o životnom poistení, článok 35 ods. 1 druhý pododsek smernice 2002/83 článok 186 ods. 1 druhý pododsek smernice Solventnosť II.

56 V znení platnom do 31. decembra 2018 § 176 ods. 1 VersVG stanovoval, že poisťovateľ je povinný vrátiť odkupnú hodnotu poistenia, ak „kapitálové poistenie pre prípad smrti, ktoré je formulované tak, že vznik povinnosti poisťovateľa vyplatiť dohodnutý kapitál je istý, zanikne odstúpením, výpoveďou alebo na základe námietky“.

57 Rozsah tejto straty sa líši v závislosti od okamihu odstúpenia od zmluvy. Sporná úprava právnych účinkov však opomína akékoľvek rozlišovanie. Nové znenie § 176 VersVG účinné od 1. januára 2019, ktoré zavádza diferencovanú úpravu právnych účinkov podľa času odstúpenia od zmluvy, sa v tejto veci neuplatní, pretože skutkové okolnosti vo veciach samých nepatria do jeho časovej pôsobnosti.

58 Pozri aj bod 76 vyššie.

59 Zákaz zneužívania práva patrí k všeobecným zásadám práva Únie, pozri naposledy rozsudok zo 6. februára 2018, Altun a. i. (C-359/16, EU:C:2018:63, bod 49).

60 Rozsudok 2. civilného senátu francúzskeho Kasačného súdu zo 7. februára 2019, F-P+B+I, sp. zn. 17-27.223.

2. O premlčaní nárokov na úroky (piata prejudiciálna otázka vo veci C-479/18)

92. Touto otázkou sa vnútroštátny súd v prípade, ak sa má zmluva o poistení po oneskorenom odstúpení zrušiť podľa ustanovení o bezdôvodnom obohatení, pýta, či právo Únie z dôvodu všeobecnej premlčacej lehoty bráni obmedzeniu práva na úroky pripadajúce na obdobie posledných troch rokov pred podaním žaloby.

93. Táto otázka vyplýva z ustanovenia Všeobecného občianskeho zákonníka (§ 1480), ktoré stanovuje, že „pohľadávky zo spätných ročných príspevkov na poskytované plnenia, najmä úroky, dôchodky, príspevky na výživu, výsluhové dôchodky, ako aj amortizácie imania… [zanikajú] po uplynutí doby troch rokov; samotné právo sa premlčí v prípade, ak si ho oprávnená osoba neuplatní v lehote tridsiatich rokov“.

94. Nároky sa však nemôžu premlčať skôr, ako vznikli, a ani skôr, ako sa o nich oprávnená osoba dozvedela. Premlčacia doba zároveň môže začať plynúť až od okamihu uplatnenia práva na odstúpenie.

95. Najmä si nemožno účinne uplatniť právo na odstúpenie od zmluvy zaručené právom Únie, ak nároky, ktoré z neho vyplývajú, zaniknú ešte skôr, ako bol poistník o svojom práve poučený.

96. Na piatu prejudiciálnu otázku vo veci C-479/18 treba preto odpovedať takto: Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS, zmenenej smernicou 92/96/EHS, resp. článok 35 ods. 1 smernice 2002/83/ES, resp. článok 186 ods. 1 smernice 2009/138/ES sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej je v prípade uplatnenia práva na odstúpenie od zmluvy možné z dôvodu premlčania obmedziť nárok na paušálne úročenie vráteného poistného na tú jeho časť, ktorá zahŕňa obdobie posledných troch rokov pred podaním žaloby.

VII. Návrh

97. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy Súdnemu dvoru navrhujem, aby na prejudiciálne otázky, ktoré predložil Landesgerichts Salzburg (Krajinský súd Salzburg, Rakúsko) vo veciach C-355/18, C-356/18 a C-357/18), ako aj na prejudiciálne otázky Bezirksgericht für Handelssachen Wien (Okresný súd pre obchodnoprávne spory Viedeň, Rakúsko) (vec C-479/18) odpovedal takto:

1. Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS (druhá smernica o životnom poistení), zmenenej smernicou 92/96/EHS (tretia smernica o životnom poistení), v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS sa má vykladať v tom zmysle, že v oznámení o možnosti odstúpiť od zmluvy sa nemusí upozorniť na to, že odstúpenie si nevyžaduje osobitnú formu. Naopak, upozornenie na určitú formu, ktorú je potrebné dodržať, je podľa predpisov práva Únie nielen prípustné, ale dokonca povinné (prvá prejudiciálna otázka vo veciach C-355/18 a C-356/18, prejudiciálna otázka vo veci C-357/18);

2. Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS (druhá smernica o životnom poistení), zmenenej smernicou 92/96/EHS (tretia smernica o životnom poistení), v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS, resp. článok 35 ods. 1 v spojení s článkom 36 ods. 1 smernice 2002/83/ES, resp. článok 185 ods. 1 v spojení s článkom 186 ods. 1 smernice 2009/138/ES sa majú vykladať v tom zmysle, že – v prípade neexistencie vnútroštátnej právnej úpravy o právnych účinkoch nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy pred jej uzavretím – lehota na výkon práva na odstúpenie od zmluvy začne plynúť, ak poisťovňa v poučení uvedie, že odstúpenie od zmluvy musí mať písomnú formu, hoci podľa vnútroštátneho práva nie je pre odstúpenie od zmluvy predpísaná žiadna forma (prvá prejudiciálna otázka vo veci C-479/18);

   a v rozsahu relevantnom pre toto konanie,

3. Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS (druhá smernica o životnom poistení), zmenenej smernicou 92/96/EHS (tretia smernica o životnom poistení), v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej v prípade opomenutého alebo nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy pred jej uzavretím začína lehota na výkon práva na odstúpenie od zmluvy plynúť odvtedy, ako sa poistník – bez ohľadu na to, akým spôsobom – dozvedel o svojom práve na odstúpenie od zmluvy (druhá prejudiciálna otázka vo veci C-479/18);

4. Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS (druhá smernica o životnom poistení), zmenenej smernicou 92/96/EHS (tretia smernica o životnom poistení), v spojení s článkom 31 smernice 92/96/EHS a článkom 35 ods. 1 v spojení s článkom 36 ods. 1 smernice 2002/83/ES sa má vykladať v tom zmysle, že poistník môže z dôvodu opomenutého alebo nesprávneho poučenia vyhlásiť, že odstupuje od zmluvy aj po tom, čo mu na základe jeho vypovedania zmluvy bola vyplatená odkupná hodnota, ak vnútroštátne právo neupravuje právne účinky opomenutého alebo nesprávneho poučenia o práve na odstúpenie od zmluvy (druhá prejudiciálna otázka vo veciach C-355/18 a C-356/18, tretia prejudiciálna otázka vo veci C-479/18);

5. Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS, zmenenej smernicou 92/96/EHS, resp. článok 35 ods. 1 smernice 2002/83/ES, resp. článok 186 ods. 1 smernice 2009/138/ES sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej sa má poistníkovi v prípade uplatnenia jeho práva na odstúpenie od zmluvy vyplatiť odkupná hodnota (časová hodnota poistenia vypočítaná podľa uznaných pravidiel poisťovacej matematiky) (štvrtá prejudiciálna otázka vo veci C-479/18);

6. Článok 15 ods. 1 smernice 90/619/EHS, zmenenej smernicou 92/96/EHS, resp. článok 35 ods. 1 smernice 2002/83/ES, resp. článok 186 ods. 1 smernice 2009/138/ES sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej je v prípade uplatnenia práva na odstúpenie od zmluvy možné z dôvodu premlčania obmedziť nárok na paušálne úročenie vráteného poistného na tú jeho časť, ktorá zahŕňa obdobie posledných troch rokov pred podaním žaloby (piata prejudiciálna otázka vo veci C-479/18).